

Lapsiperheiden sairaanhoitopalvelujen käyttö: universalismin ja valinnanvapauden välissä

Liina Sointu & Liisa Häikiö

Tutkimuksen tausta ja tavoitteet. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa uutta tietoa siitä, miten vanhemmat valitsevat lasten terveydenhuoltopalvelut. Tiedossa on, että pienet lapset ovat merkittävä yksityisiä lääkäripalveluita käyttävä ryhmä ja että lähes puolella miljoonalla suomalaislapsella on yksityinen sairauskuluvakuutus. Aiempi tutkimus on myös osoittanut, että yksityinen sairauskuluvakuutus ohjaa käyttämään yksityisiä palveluja. Epäselvää kuitenkin on, miksi julkisesti rahoitettuun perusterveydenhuoltoon oikeutetut ja lakisääteisen sairausvakuutuksen piiriin kuuluvat lapset ovat vakuutettuja yksityisesti ja käyttävät yksityisiä lääkäripalveluita.

Tutkimushanke tarkastelee lasten terveydenhuoltoa koskevia valintoja lapsiperheiden vanhempien näkökulmasta. Tutkimustehtävänä on selvittää, millaisia käsityksiä ja mielikuvia vanhemmat liittävät julkiseen terveydenhuoltoon ja yksityisiin lääkäripalveluihin sekä miten he perustelevat lastensa terveydenhuoltoa koskevia valintoja. Lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan sitä, miten vanhemmat jäsentävät yksityisen sairauskuluvakuutuksen merkitystä lasten terveydenhoitopäätöksissä. Tulokset auttavat ymmärtämään, millaisia odotuksia ja valinnan mahdollisuuksia vanhemmilla on lastensa terveydenhuollon suhteen.

Tutkimuksen toteutus. Tutkimus perustuu Tampereen seudulta kerättyyn lapsiperheiden haastatteluaineistoon (n=25) sekä Kaks Plus -lehden internetsivustolta kerättyyn keskusteluaineistoon. Aineiston analyysi kohdistuu julkisia ja yksityisiä sairaanhoitopalveluita ja yksityistä sairauskuluvakuuttamista jäsentäviin kulttuurisiin merkityksiin ja käsityksiin. Teoreettisesti ymmärrämme vanhempien tekemän päätöksiä lasten sairaanhoidosta perheen arkisissa käytännöissä tarjolla olevista vaihtoehdoista valiten. He toimivat itsenäisesti ja rationaalisesti niiden kulttuuristen jäsenysten varassa, jotka tuntuvat luonnollisilta ja hyväksytyiltä tavoilta toimia. Palveluihin liitetyt kulttuuriset käsitykset muodostuvat haastateltavien taustan ja palvelukokemusten, arjen käytäntöjen ja yhteiskunnassa vallitsevien ajattelutapojen ja mahdollisuuksien välisessä vuorovaikutuksessa.

Tulokset. Keskeinen tulos on, että vanhempien lastensa terveydenhoitoa koskevat tarpeet ja käsitykset ovat ristiriidassa julkisen terveydenhuoltojärjestelmän tavoitteiden ja tarjolla olevien terveydenhuollon palveluiden kanssa. Vaikka sosiaali- ja terveystalouden strateginen päälinjaus on asiakaskeskeisyys, vanhempien näkökulmasta julkisessa perusterveydenhuollossa hoitoon pääsy ja hoitokäytännöt ovat organisaatio- ja asiantuntijalähtöisiä. Vanhemmat ymmärtävät itsensä valintoja tekemänä asiakkaina ja vastuullisina vanhempina lastensa terveydenhuollon päätöksissä. Yksityisissä terveyspalveluissa hoitoon pääsy ja hoitokäytännöt ovat heidän mielestään asiakaslähtöisiä ja vastuullisuuden mahdollistavia. Yksityisissä palveluissa voi hakeutua lapsensa tarpeen mukaisesti

palveluihin kuten erikoislääkärin vastaanotolle vanhemman oman tulkinnan perusteella. Julkisesta terveydenhuollossa lääketieteen asiantuntijat puolestaan tekevät päätökset tarvittavasta hoidosta, mikä rajoittaa ja hankaloittaa palveluihin pääsyä. Tämä herättää erityisesti yksityisiä palveluita käyttävillä vanhemmilla epäilyn julkisten palveluiden asiantuntemuksesta ja kyvystä vastata lastensa hoitotarpeisiin.

Toisaalta vanhemmat kuitenkin tulkitsevat julkisen terveydenhuollon turvaverkoksi. Julkinen terveydenhuolto muodostaa perusturvan omalle lapselle sellaisissa tilanteissa, joissa yksityistä palvelua ei ole syystä tai toisesta mahdollisuutta käyttää tai lapsen sairastuessa vakavasti ja tarvitessa erikoissairaanhoidoa. Osa vanhemmista korostaa lisäksi julkisen terveydenhuollon merkitystä koko yhteiskunnan yhteisenä turvaverkkona, jonka avulla turvataan kaikkien lasten tasa-arvoinen pääsy terveydenhuoltoon.

Johtopäätökset. Tutkimus osoittaa, miten vanhempien käsitykset ja niihin perustuvat arkipäiväiset ratkaisut muotoilevat lasten terveydenhuollon järjestämistä ja toimintaa yhteiskunnassa. On yhteiskunnallisesti merkittävää, että vanhemmat jakavat laajasti käsityksen yksityisen terveysturvan järjestämisen välttämättömyydestä ja omasta vastuullisuudestaan lapsen terveydestä huolehdittaessa. Näin he valinnoillaan eriyttävät lasten terveysturva- ja palveluita, vaikka jakaisivatkin terveysturvan yleisen tavoitteen hyvinvointi- ja terveyserojen vähentämisestä ja kaikkien oikeudesta tasa-arvoiseen terveydenhuoltoon.

Terveydenhuoltoon ollaan parhaillaan suunnittelemassa mittavia rakenteellisia uudistuksia. Näiden uudistusten onnistuminen perustuu olennaisesti siihen, miten hyvin ne vastaavat vanhempien käsityksiin ja tarpeisiin lastensa terveyttä koskevissa ratkaisuisa. Tutkimuksen perusteella olennaista on tehdä hoitoon pääsystä sujuvaa ja hoitokäytännöistä lapsiperhelähtöisiä sekä tiedottaa, mitä lasten oikeus julkiseen terveysturvaan merkitsee käytännössä.

Lisätiedot:

Prof. Liisa Häikiö
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
Tampereen yliopisto

Liisa.haikio@uta.fi